

INFORMACIJA
O AKTIVNOSTIMA NA REALIZACIJI RAZVOJNIH PROJEKATA NA UNAPREĐENJU
TURISTIČKE INFRASTRUKTURE
(period januar – jun 2020. godine)

Jun 2020. godine

Uvod

U skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2020. godinu, Ministarstvo održivog razvoja i turizma (u daljem tekstu „Ministarstvo“) u obavezi je da na polugodišnjem nivou pripremi Informaciju o aktivnostima na realizaciji sljedećih razvojnih projekata (u daljem tekstu „Informacija“):

- Ski centar Kolašin 1600;
- Ski centar Žarski;
- Ski centar Cmiljača;
- Ski centar Savin Kuk;
- Ski centar Štedim; i
- Đalovića pećina.

U Informaciji je dat pregled aktivnosti na realizaciji razvojnih projekata na unapređenju turističke infrastrukture, u prvom redu skijališta, ali i prirodnih atrakcija poput Đalovića pećine, sa trenutnim statusom i fazama realizacije, a koji uključuju izgradnju novih žičara (skijaških i panoramskih), skijaških staza, sistema za vještačko osnježavanje, baznih stanica, pristupnih puteva i prateće infrastrukture, kao i potrebne mjere za njihovu realizaciju.

Ministarstvo je u pripremi predmetne Informacije koristilo podatke dostavljene od Uprave javnih radova i preduzeća DOO „Skijališta Crne Gore“ Mojkovac, sa kojima, kao Investitor projekata kroz Kapitalni budžet, ostvaruje usku saradnju na realizaciji navedenih projekata. Takođe, predlog mjera za unapređenje investicionih aktivnosti proistekao je iz saradnje sa ovim institucijama.

Imajući u vidu da je Izvještaj pripreman u periodu kada je u svijetu bila proglašena pandemija povodom infekcije Covid-19 virusa, napominjemo da su se investicione aktivnosti na lokacijama koje su predmet Informacije realizovale u okolnostima i prema pravilima Nacionalnog koordinacionog tima.

U navedenom izvještajnom periodu posvećivana je pažnja organizaciji posla na gradilištima visokogradnje koji se finansiraju iz Kapitalnog budžeta, poštujući sve zaštitne zdravstvene mjere, propisivane su dodatne naredbe i preporuke, a sve u cilju bezbjednog i nesmetanog odvijanja radova. Radilo se u posebnim uslovima, ali su aktivnosti tekle uz manja odlaganja rokova realizacije. Na projektima niskogradnje, kao što je izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica, u najvećoj mjeri angažovana je mehanizacija, tako da je i sama priroda posla olakšavala sprovođenje bezbjednosnih instrukcija.

Uprkos svim izazovima koji su se kretali od specifičnih izazvanih samom pandemijom, do redovnih logističkih i organizacionih, na svim gradilištima na sjeveru Crne Gore, koja su tokom zimskog perioda bila konzervirana, nastavljeno je sa radom, a u skladu sa planiranim aktivnostima otvarala su se i nova.

U prilog tome svjedoče i podaci da je Uprava javnih radova u tekućoj godini realizovala investiciona ulaganja u vrijednosti od preko **€ 26 miliona**, od čega je za projekte izgradnje ski centara i valorizaciju Đalovića pećine utrošeno preko **€ 8,6 miliona**.

Na realizaciji razvojnih projekata izgradnje ski centara na Bjelasici sa kolašinske, bjelopoljske i mojkovačke strane, ski centra na Durmitoru, ski centra na Štedimu i Hajli i valorizaciji Đalovića pećine, a koji podrazumjevaju izgradnju putne infrastrukture, pristupnih saobraćajnica i parkinga, elektro i telekomunikacione infrastrukture, sistema vodosnabdijevanja i odvođenja otpadnih voda,

uslužno-ugostiteljskih objekata, žičara, ski staza, pješačkih staza, ukupno je do sada investirano preko € 65 miliona.

Ski centar Kolašin 1600, Kolašin

Zona planinskog centra Kolašin 1600 se nalazi u južnom dijelu područja Bjelasice na teritoriji opštine Kolašin. Zajedno sa planinskim centrom Kolašin 1450 čine površinu od 1.117 ha. Zona za bazno naselje planinskog centra Kolašin 1600 se nalazi na oko 1600 mnm i površina baznog naselja iznosi 27,19 ha. Bazno naselje se sastoji se od zone parkinga na ulazu u bazno naselje, zone sa objektima centralnog naselja sa hotelima, apartmanima, recepcijom i javnim sadržajima, zone zasebnih grupacija sa objektima jednoporodičnih i višeporodičnih smještajnih jedinica i površina za polazište ski liftova.

Pristup baznom naselju i skijalištu organizovan je iz pravca Kolašina novoizgrađenim putem koji se odvaja od puta koji vodi ka skijalištu Kolašin 1450.

Vlada Crne Gore je 2014. godine otpočela niz aktivnosti u cilju stvaranja infrastrukturnih pretpostavki za valorizaciju prostora budućeg planinskog centra u skladu sa Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi, pa se stoga najznačajnije infrastrukturne aktivnosti i odvijaju na skijalištu Kolašin 1600, koji se prepoznaje kao nosilac razvoja zimskog turizma u Crnoj Gori. Pripremljen je Investicioni elaborat kojim je izvršena procjena potrebnih sredstava i dinamike realizacije za stvaranje infrastrukturnih preduslava neophodnih za formiranje novog Ski centra Kolašin 1600. Projekat razvoja ovog centra je zamišljen kao višegodišnji projekat koji se finansira kroz Kapitalni budžet Crne Gore i kojim se obezbjeđuje osnovna infrastruktura skijališta. U skladu sa tim kreiraju se preduslovi za dalji razvoj planinskog kompleksa Kolašin 1600, u kojem je planirana gradnja hotelsko-turističkog naselja i pratećih sadržaja, koji se finansiraju kroz privatna ulaganja dugoročnog zakupca zemljišta Konzorcijuma Kolašin 1600.

Istovremeno sa infrastrukturnim projektima na ovom lokalitetu, u cilju njegove turističke valorizacije sproveden je tenderski postupak za dugoročni zakup lokacije Kolašin 1600, i potpisan Ugovor o davanju u dugoročni zakup zemljišta za izgradnju baznog naselja planinskog centra Kolašin 1600 na period od 90 godina (21. septembra 2018.) sa Konzorcijumom Kolašin 1600, koji čine privredna društava: Gener 2 Shpk iz Albanije i Ski resort Kolašin - 1600 d.o.o. iz Kolašina. Protokol o stupanju Ugovora na snagu je potpisan 23. decembra 2019. godine, kada su se stvorili uslovi za primopredaju lokacije i početak realizacije projekta.

Projekat koji je vrijedan € 77 miliona realizovaće se kroz četiri Klastera, od kojih je Klaster I obavezujući i iznosi € 12,8 miliona. Planirana vrijednost radova Klastera I je: I godina - € 1.479.240; II godina - € 3.220.710; III godina - € 2.492.000 i IV godina - € 5.608.050. Projekat će se realizovati kroz četiri faze tokom kojih će biti izgrađen hotelsko-turistički kompleks ukupnog kapaciteta 2.485 kreveta.

Dosadašnje aktivnosti od početka projekta:

- **Trafostanica 35/10** - Izdata upotrebna dozvola.
- **Žičara šestosjed K8** - Izdata upotrebna dozvola.
- **Bazna stanica** - Puštena u rad. Ukupna vrijednost radova na izgradnji je € 2.052.953,64.
- **Izgradnja puta** - završeni su radovi na izgradnji puta. Vrijednost ugovorenih radova iznosi € 2.070.026,98.
- Završeni radovi na izgradnji potpornih zidova na početku trase puta u vrijednosti od € 881.090,81.

- **Parking za dnevne skijaše sa kompletnom infrastrukturom uz Baznu stanicu** - Završeni su radovi I faze na izgradnji parkinga za dnevne skijaše u iznosu od € 739.979,94.
- **Vodosnabdijevanje** - završena je izrada Studije izvodljivosti vodosnabdijevanja ski centra Kolašin 1600, kao i radovi na izgradnji sistema vodosnabdijevanja bazne stanice u vrijednosti od € 181.443,00.
- **Nabavka mehanizacije** - izvršena je isporuka dva ratraka i dvoje motornih sanki, vrijednost ugovora za nabavku mehanizacije iznosi € 896.852,00.
- Potpisani su ugovori po principu „projektuj i izgradi” za izgradnju **Žičare K7**, vrijednog € 8.988.000, koja će povezati ski centre Kolašin 1450 i Kolašin 1600, kao i ugovori za izgradnju novih ski staza uz žičare K8 i K7 u dužini od oko 19 km, ukupne vrijednosti € 3.000.800. U toku je izrada projektne dokumentacije.

Aktivnosti realizovane u izvještajnom periodu:

- **Putna infrastruktura** - u toku su preostali radovi na asfaltiranju početka trase u dužini oko 180 m, gdje su rađeni potporni zidovi, u vrijednosti € 69.920,19.
- U toku su radovi na ugradnji habajućeg sloja i saobraćajne signalizacije na parking u vrijednosti € 69.824,99.
- U toku je priprema projektnog zadatka za **izradu glavnog projekta vodosnabdijevanja i sistema osnježavanja**.
- U toku je izrada projektne dokumentacije **ski staza i žičare K7** koje će povezati Ski centar Kolašin 1600 sa Ski centrom Kolašin 1450.
- U toku je izgradnja novih ski staza uz **žičaru K8**.
- Potpisan je ugovor za izradu Glavnog projekta **objekta garaže sa uređenjem terena za potrebe skijališta u Kolašinu** i izvođenje radova na izgradnji I faze objekta garaže sa uređenjem terena. Ukupna površina objekta je 49.000 m², a I faza obuhvata izgradnju površine 23.000 m², vrijednost projekta je € 9.979.000.

Predlog mjera za realizaciju:

- Redefinisanje prioriteta za nastavak infrastrukturnih radova na izgradnji skijališta u Crnoj Gori

Obrazloženje:

Usljed nepredvidljivog toka razvoja epidemiloške situacije zbog Covid-19 virusa, a pod pretpostavkom mogućeg drugog talasa epidemije u regionu, potrebno je usmjeriti aktivnosti na zadržavanju domaćih turista, skijaša i bordera u Crnoj Gori, jer analiza unakrsnih statističkih podataka posjeta skijalištima u regionu za već duži vremenski period pokazuje trend odlaska naših turista u druga skijališta u regionu, kao i na evropska skijališta. Procjena je da oko **30.000 skijaša godišnje odlazi iz Crne Gore na skijanje van zemlje**.

S tim u vezi, aktivnosti u ovoj godini treba usmjeriti na projekte postojećih i već funkcionalnih ski centara **Kolašin 1600 i Savin kuk**. U sklopu Ski centra Kolašin 1600 do zimske turističke sezone treba realizovati novu **žičaru K7** i izgradnju **pratećih staza**, kao i **izgradnju dodatnih staza za žičaru K8**. Napomenuli bismo da je blagovremeno rješavanje imovinsko-pravnih odnosa od strane nadležnih institucija ključni preuslov za realizaciju ovih projekata.

Razmotriti mogućnost da se **projekti kandidovani za Kapitalni budžet za 2021.** godinu za Ski centar Kolašin 1600 realizuju u ovoj godini, a sve kako bi se upotpunila zimska turistička ponuda na ovom funkcionalnom državnom skijalištu, a radi se o projektima:

1. Ski lift i osvjetljenje staze – Kolašin 1600
2. Ski renta – Kolašin 1600
3. Ski poligon – Kolašin 1600
4. Montažno – demontažni bob – Kolašin 1600

U cilju obogaćivanja turističkog proizvoda za narednu ljetnju i zimsku sezonu i zadržavanja domaćih, a privlačenja regionalnih turista, Skijališta Crne Gore su Ministarstvu održivog razvoja i turizma dostavila **predlog projekata za unapređenja turističke ponude za 2021. godinu**, koje bi trebalo započeti tokom ove godine:

1. Izgradnja downhill staze za *mountain-bike* u dužini od 6-8 km i kupovina 15-20 bicikala za downhill vožnju
2. Izgradnja staze za *mountain cart* u dužini od 3-5 km i kupovina 15 trotočaka
3. Izgradnja zip-line
4. Izgradnja dječijeg igrališta
5. Teretana na otvorenom
6. Vidikovac sa dvogledima i durbinima

Kako je zbog nedostatka prirodnog snijega, zimska turistička sezona 2019/2020 na sjeveru bila među najslabijim u posljednjem vremenskom periodu, neophodno je u okviru postojećih vodnih kapaciteta obezbijediti osnježavanje jednog dijela staza na oba navedena skijališta. Dakle, u skladu sa kapacitetima koji dozvoljavaju direktno snabdijevanje vodom potrebno je postaviti topove za **proizvodnju vještačkog snijega**.

Radi dodatnog obogaćivanja ponude u planinskom ski centru u Kolašinu za zmsku sezonu 2020/2021, razmotriti mogućnost izgradnje novog montažnog **klizališta** u ovoj godini.

- Izvršiti ažuriranje, odnosno ukoliko se procijeni i izradu novog Elaborata za ski centar Kolašin 1600 koji se realizuju preko Uprave javnih radova

Obrazloženje:

S obzirom da dinamika realizacije aktivnosti i finansijski podaci ne korespondiraju sa podacima datim u Elaboratu iz 2014. godine, a koji predstavlja osnov za inicijalno kandidovanje projekta u sklopu programa „Unapređenje turističke ponude“, potrebno je izvršiti analizu postojećeg elaborata, posebno u dijelu aktivnosti koje nijesu započete.

Tabelarni prikaz ulaganja/realizacija

Projekat: Ski centar Kolašin 1600 Predgled planiranih/ realizovanih investicija, po godinama							Planirano za 2020	Realizovano jan-jun 2020
Po godinama	2014 ¹	2015	2016	2017	2018	2019		
planirano	3.476.000	4.698.000	3.812.000	5.096.000	2.770.377	2.661.000	1.550.000	2.029.225
realizovano	192.018	1.236.478	2.994.401	6.497.903 ²	4.919.930 ³	2.660.256		

¹ Za 2014. godinu planirana i realizovana sredstva se odnose i na ski centre Kolašin 1600 i Cmijača.

² Za 2017. godinu realizovani iznos od € 6.497.903,69 je finansiran sa programa 826 - Turistička ponuda u iznosu od € 5.090.847,93, dok je preostali iznos od € 1.407.055,76 finansiran iz ušteda sa drugih programa i pozicija.

³ Za 2018. godinu realizovani iznos od € 4.919.930,15 je finansiran sa programa 826 - Turistička ponuda u iznosu od € 2.751.278,86, dok je preostali iznos od € 2.168.651,29 finansiran iz ušteda sa drugih programa i pozicija.

Od početka realizacije projekta Kolašin 1600 do sada je ukupno investirano € 20.530.211, od čega u 2019. godini € 2.660.256, a u izvještajnom periodu € 2.029.225,

Ski centar Žarski, Mojkovac

Zona planinskog centra Žarski se nalazi u sjevernom dijelu područja Bjelasice na teritoriji opština Mojkovac i Bijelo Polje i obuhvata područje površine 1.550 ha na nadmorskoj visini od 1650 m. Najveći dio planiranog baznog područja Žarski se nalazi u opštini Mojkovac a manji dio u opštini Bijelo Polje.

Lokacija je detaljno razrađena Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi i Detaljnom razradom lokaliteta Žarski („Službeni list CG”, broj 4/11). Bazno naselje planinskog centra sastoji se od zone parkinga na ulazu u bazno naselje, zone sa objektima centralnog naselja sa hotelima, apartmanima, recepcijom i javnim sadržajima, zone zasebnih grupacija sa objektima jednoporodičnih i višeporodičnih smještajnih jedinica i površina za polazište ski liftova.

Unutar baznog naselja planirana je mreža pješačkih komunikacija koja povezuje sve sadržaje naselja i omogućava prirodno kretanje korisnicima, prateći konfiguraciju terena. Zona ski staza je interpolirana u zonu baznog naselja na način da obezbjeđuje idealnu dostupnost skijašima. U sklopu uređenja terena planirani su trgovi, zelene površine kao i sportski tereni (klizalište i sl.). Planirana neto površina parcela u baznom području Žarski iznosi 67,3 hektara. Planirano je ukupno 6.796 kreveta na osnovu pretpostavke broja ležaja po hektaru. Oko 4.031 skijaš se može planirati na osnovu predloženog parkinga na lokaciji 5 sa dodatnih 3.819 skijaša na osnovu broja ležaja. U samom centru naselja može se planirati 3.629 kreveta i 2.352 skijaša. Detaljnom razradom je predviđena gradnja 14 hotela.

Vlada Crne Gore je 2014. godine otpočela niz aktivnosti u skladu sa Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi u cilju stvaranja infrastrukturnih pretpostavki za valorizaciju prostora budućeg planinskog centra, pa se stoga značajnije infrastrukturne aktivnosti odvijaju na budućem skijalištu Žarski. Pripremljen je Investicioni elaborat 2016. godine kojim je izvršena procjena potrebnih sredstava i dinamike realizacije za stvaranje infrastrukturnih preduslava za stvaranje novog Ski centra Žarski. Projekat razvoja Ski centra Žarski je zamišljen kao višegodišnji projekat koji se finansira kroz Kapitalni budžet Crne Gore i kojim se obezbjeđuje osnovna infrastruktura skijališta, a sve u cilju kreiranja preduslova za valorizaciju prostora predviđenog za izgradnju baznog naselja, odnosno planinskog centra Žarski, za koji se planira raspisivanje međunarodnog tendera za dugoročni zakup lokacije.

Dosadašnje aktivnosti od početka projekta:

- **Rekonstrukcija putnog pravca Vragodo – Vrioca - Žarski katun ukupne dužine 5,3 km:** završeni su radovi I faze u dužini 2,3 km u vrijednosti od € 1,1 milion, za proboj puta i izgradnju nasipa, propusta i armirano betonskih zidova. Takođe, ugovoreni su radovi na izgradnji potpornih zidova na trasi puta u vrijednosti € 967.990,50.
- **Bazna stanica –** Potpisan je ugovor za izgradnju objekta površine oko 2.000 m² po principu „projektuj i izgradi”, vrijednosti € 1.478.000.
- **Primarna elektroenergetska infrastruktura** je planirana u sklopu izgradnje Ski centra Cmiljača.
- **Sekundarna elektroenergetska infrastruktura** - u toku su aktivnosti na pripremi tenderske dokumentacije za izradu projekta sekundarne elektroenergetske infrastrukture koja će se dijelom izgraditi u sklopu buduće saobraćajnice između Cmiljače i Žarskog.

- **Vodosnabdijevanje** - u 2018. godini je poništen tender za izradu Hidrotehničke studije, pa je naknadno planirana izrada Hidrotehničke studije izvodljivosti na osnovu koje se radi Glavni projekat vodosnabdijevanja Bazne stanice.
- **Nabavka žičare šestosjeda Z4** - Kako je planirano, u 2018. godini je raspisan tender za realizaciju projekta po principu „projektuj i izgradi“ i potpisan je ugovor u vrijednosti € 8.990.700. U toku je izrada projektne dokumentacije. Planirano je da radovi budu završeni u 2020. godini.
- **Ski staze** - Potpisan je ugovor po principu „projektuj i izgradi“ za izgradnju oko 9,5 km ski staza uz buduću žičaru Z4, vrijednosti € 1.899.700. Planirano je da radovi budu završeni u 2020. godini.

Aktivnosti realizovane u izvještajnom periodu

- **Lokalni put Vragodo – Vrioca - Žarski katun dužine 5,3 km.** U toku je izgradnja kompletnog puta u dužini od 5,3 km koja je planirana kroz II faze. **I faza** je završena i obuhvatala je izvođenje zemljanih radova na dionici dužine 2,3 km i izradu potpornih konstrukcija na ovom potezu. U okviru **II faze** završeni su zemljani radovi na preostaloj dionici puta, a preostalo je asfaltiranje kompletnog puta (I i II faza). Radovi na **II fazi** su obustavljeni dok se ne izvrši sanacija nestabilnih kosina koje su se pojavile u toku izvođenja radova.
- **Bazna stanica** – završena je izrada i revizija Glavnog projekta. U toku su aktivnosti na prijavi početka građenja.
- **Vodosnabdijevanje** - u toku je priprema tendera za izradu Studije i tendera za izradu Glavnog projekta, a planirani rok završetka radova je u 2020. godini.
- **Nabavka žičare šestosjeda** - U toku je nabavka i isporuka opreme.
- **Ski staze** - u toku je izrada projektne dokumentacije za prateće ski staze.

Predlog mjera za realizaciju:

- Redefinisanje prioriteta za nastavak infrastrukturnih radova na izgradnji skijališta u Crnoj Gori

- Izvršiti ažuriranje, odnosno izradu novog Elaborata za ski centar Žarski koji se realizuje preko Uprave javnih radova

Obrazloženje:

S obzirom da dinamika realizacije aktivnosti i finansijski podaci ne korespondiraju sa podacima datim u Elaboratu iz 2016. godine, a koji predstavlja osnov za inicijalno kandidovanje projekta u sklopu programa „Unapređenje turističke ponude“, potrebno je izvršiti analizu postojećeg elaborata, posebno u dijelu aktivnosti koje nijesu započete.

- Neophodno je izvršiti eksproprijaciju privatnog zemljišta u zahvatu lokaliteta baznog naselja i na trasi žičare i ski staza.

Obrazloženje:

Ova aktivnost je pokrenuta u Ministarstvu finansija, međutim, imajući u vidu složenost postupaka eksproprijacije koji zahtijeva i određeni vremenski period, potrebno je obezbijediti saradnju svih učesnika u postupku, u cilju što skorijeg okončanja istog.

Tabelarni prikaz ulaganja/realizacija

Projekat: Ski centar Žarski Predgled planiranih/ realizovanih investicija, po godinama							Planirano za 2020	Realizovano jan-jun 2020
Po godinama	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
planirano	20.000	25.000	256.000	1.168.000	415.400	2.409.000	1.700.000	2.254.693
realizovano	-	23.283	16.707	1.166.858	413.289	2.408.131		

U 2019. godini je za projekat Žarski realizovano € 2.408.131, u prvih šest mjeseci u 2020. godini € 2.254.693, dok je od početka realizacije projekta investirano € 6.282.962.

Ski centar Cmiljača, Bijelo polje

Lokacija je detaljno razrađena Prostornim planom posebne namjene Bjelasica i Komovi i Detaljnom razradom lokaliteta Cmiljača („Službeni list CG“, broj 4/11). Zona baznog naselja Cmiljača se nalazi u sjevernom dijelu područja Bjelasice na teritoriji opštine Bijelo Polje u sjeveroistočnom dijelu zone planinskog centra Žarski na 1.620 mnm sjeverno od ski terena i njena površina iznosi 7,5 ha. Naime, bazno naselje Cmiljača planirano je kao komplementarno područje sa dodatnim smještajnim kapacitetima za planinski centar Žarski.

Pristup baznom naselju organizovan je sa istoka, iz pravca Bijelog Polja. Koncept organizacije baznog naselja planinskog centra predviđa da bazno naselje Cmiljača obezbijedi smještajne kapacitete za turiste u blizini liftova i staza ski područja Žarski. Cmiljača će dakle služiti kao komplementarno područje sa dodatnim smještajnim kapacitetima tokom zimskih mjeseci i kao zaseban planinski centar tokom ljeta.

U baznom naselju planinskog centra Cmiljača su planirane zone sa 4 hotela i 22 bungalova, kao i površine za polazište ski liftova, sa ukupno 1.995 ležaja. Unutar baznog naselja planirana je mreža pješačkih komunikacija koja povezuje sve sadržaje naselja, a zona ski staza je interpolirana u zonu baznog naselja na način da obezbjeđuje idealnu dostupnost skijašima.

Planirana je saobraćajna veza prema Žarskom na trasi postojećeg neasfaltiranog puta kako bi se ostvarila povezanost između baznih naselja Žarski i Cmiljača.

Vlada Crne Gore je 2014. godine otpočela niz aktivnosti u cilju stvaranja infrastrukturnih pretpostavki za valorizaciju prostora budućeg planinskog centra, pa se stoga značajne infrastrukturne aktivnosti odvijaju na budućem skijalištu Cmiljača. Pripremljen je Investicioni elaborat 2014. godine kojim je izvršena procjena potrebnih sredstava i dinamike realizacije za stvaranje infrastrukturnih preduslava za stvaranje novog Ski centra Cmiljača. Projekat razvoja Ski centra Cmiljača je zamišljen kao višegodišnji projekat koji se finansira kroz Kapitalni budžet Crne Gore i kojim se obezbjeđuje osnovna infrastruktura skijališta, a sve u cilju kreiranja preduslova za valorizaciju prostora predviđenog za izgradnju baznog naselja, odnosno planinskog centra Cmiljača, za koji je planirano raspisivanje međunarodnog tendera za davanje zemljišta lokaliteta u dogoročni zakup.

Dosadašnje aktivnosti od početka projekta:

- **Izgradnja puta Ravna Rijeka – Jasikovac - Cmiljača** - izgradnja pristupnog puta Ravna Rijeka – Jasikovac – Cmiljača dužine 15,5 km realizuje se fazno. Ukupna vrijednost investicije je oko € 11.000.000.
- Saobraćajnica **Ravna rijeka – Jasikovac** dužine 5,5 km - završeni su radovi probijanja puta Ravna rijeka - Jasikovac i izgradnja mosta na Ljubovići. Vrijednost izvedenih radova je € 1.517.915,51. U toku je revizija projektne dokumentacije sanacije puta Ravna Rijeka - Jasikovac, koja je bila neophodna usled pojave brojnih odrona, klizišta i nestabilnih kosina.
- Sanacija jednog od klizišta na lokalitetu „Latinska kosa“ je ugovorena, ali po preporuci projektanta sa radovima će se otpočeti nakon stabilizacije vremenskih prilika.
- Saobraćajnica **Jasikovac - Cmiljača** dužine 10 km - ugovoreni su radovi I, II i III faze ukupne dužine cca 10 km koji se odnose na izvođenje zemljanih, betonskih i radova na odvodnjavanju trupa puta i isti su u toku. Ukupna ugovorena vrijednost radova je oko € 5.100.000, od čega je do sada realizovano oko 80%. U toku je izrada projektne dokumentacije za IV fazu koja će obuhvatiti sanaciju nastalih oštećenja, nestabilnih kosina i klizišta u toku izvođenja radova, kao i svih preostalih radova u cilju kompletnog završetka puta.
- **Vodosnabdijevanje** - Završena je izrada Hidrotehničke studije izvodljivosti i Glavnog projekta, a potpisan je ugovor za izvođenje radova na vodosnabdijevanju bazne stanice vrijednosti € 577.370,32. Sa radovima će se otpočeti kada Opština Bijelo Polje riješi imovinsko-pravne odnose.
- **Primarna elektroenergetska infrastruktura za potrebe napajanja kompleksa Cmiljača i Žarski katun** - Potpisani su ugovor za izvođenje radova na izgradnji trafostanice TS 35/10kW, vrijednosti € 1.180.112,73, ugovor za izvođenje radova na izgradnji elektroenergetske infrastrukture – **opremanje čelije 35kv „Ribarevina“**, vrijednosti € 19.995 i ugovor za izvođenje radova na izgradnji **dalekovoda 35kV „Ribarevina – Cmiljača“**, vrijednosti € 880.982,11. Planirani završetak radova je 2020. godina.
- **Žičara Z7** - 15.05.2018. godine potpisan je ugovor za realizaciju projekta po principu „projektuj i izgradi“ za izgradnju žičare i 3 km ski staza. Rok za izvođenje radova na izgradnji žičare i 3 km ski staza je 9 mjeseci od dana pribavljanja građevinske dozvole. Planirano je da svi radovi budu završeni u 2020. godini. Ugovorena vrijednost radova iznosi € 7.988.888,88.
- **Bazna stanica** – Potpisan je ugovor za izgradnju objekta površine oko 2.000 m² po principu „projektuj i izgradi“ vrijednosti € 1.764.000. Planirani rok završetka je u 2020. godini.

Aktivnosti realizovane u izvještajnom periodu:

- **Izgradnja puta** - U toku su aktivnosti na izradi i reviziji projektne dokumentacije na sanaciji klizišta i nestabilnih kosina na saobraćajnici Ravna rijeka – Jasikovac – Cmiljača, koji su se pojavili tokom izvođenja radova, kao i izrada projektne dokumentacije za preostale faze izgradnje puta. Nakon što Opština Bijelo Polje kompletira projektni zadatak i urbanističko-tehničke uslove, biće raspisano javno nadmetanje za izradu tehničke dokumentacije puta Cmiljača – Žarski koji će povezati dva ski centra.
- U toku je **izrada projektne dokumentacije bazne stanice**.
- U toku su **pripremne aktivnosti za početak izgradnje dalekovoda 35kV „Ribarevina – Cmiljača“**.
- U toku je **izgradnja žičare Z7** i prijavljeni su radovi na izgradnji **pratećih ski staza**.

Predlog mjera za realizaciju:

- **Redefinisanje prioriteta za nastavak infrastrukturnih radova na izgradnji skijališta u Crnoj Gori**

- Izvršiti ažuriranje, odnosno izradu novih Elaborata za ski centar Cmiljača koji se realizuju preko Uprave javnih radova,

Obrazloženje:

S obzirom da dinamika realizacije aktivnosti i finansijski podaci ne korespondiraju sa podacima datim u Elaboratu iz 2014. godine, a koji predstavlja osnov za inicijalno kandidovanje projekta u sklopu programa „Unapređenje turističke ponude“, potrebno je izvršiti analizu postojećeg elaborata, posebno u dijelu aktivnosti koje nijesu započete.

- Neophodno je izvršiti eksproprijaciju privatnog zemljišta u zahvatu lokaliteta baznog naselja i na trasi žičare i ski staza.

Obrazloženje:

Ova aktivnost je pokrenuta u Ministarstvu finansija, međutim, imajući u vidu složenost postupaka eksproprijacije koji zahtijeva i određeni vremenski period, potrebno je obezbijediti saradnju svih učesnika u postupku, u cilju što skorijeg okončanja istog.

Tabelarni prikaz ulaganja/realizacija

Projekat: Ski centar Cmiljača Predgled planiranih/ realizovanih investicija, po godinama							Planirano za 2020	Realizovano jan-jun 2020
Po godinama	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
planirano	495.000 ⁴	1.350.000	865.500	767.000	2.542.303	9.446.769	2.001.100	1.683.783
realizovano	98.901 ⁵	426.653	217.585	817.206 ⁶	2.303.153	9.446.115		

U 2019. godini je na projektu Cmiljača investirano € 9.446.115, dok je u prvih šest mjeseci u 2020. godini investirano € 1.683.783. Od početka realizacije projekta investirano je ukupno € 14.077.289.

Ski centar Savin Kuk, Žabljak

Vlada Crne Gore je posredstvom Investiciono razvojnog fonda, kroz stečajni postupak, sprovela kupovinu parcela i objekata postojećeg skijališta na lokalitetu Savin kuk. Vrijednost kupoprodajnog Ugovora je € 1,5 miliona. Cilj kupovine predmetnih nepokretnosti je turistička valorizacija skijališta Savin kuk putem davanja u zakup na period od 30 godina, a u cilju izgradnje modernog turističkog centra sa savremenim skijaškim i drugim pratećim sadržajima.

Realizacija navedenog projekta treba da doprinese turističkom razvoju i unapređenju ponude opštine Žabljak, kao i sveukupnog sjevernog regiona Crne Gore. PPPN za Durmitorsko područje

⁴ Za 2014. godinu ski centar Kolašin 1600 i Cmiljača su realizovani kroz zajedničku poziciju „Nabavka žičare na lokalitetu „Kolašin 1600“ i Cmiljače u Bijelom Polju“. Ovom informacijom iznos planiranih/realizovanih radova je obuhvaćen tabelom za ski centar Kolašin 1600.

⁵ U 2014. godini za ski centar Cmiljača prikazani iznos od 98.901 € je finansiran sa programa 826 - Turistička ponuda i odnosio se na izgradnju putne infrastrukture za ovaj ski centar (asfaltiranje puta od Ravne rijeke do Jasikovca i putni pravac Jasikovac – Cmiljača). Planirana sredstva Zakonom o bužetu za ova dva projekta iznosila su ukupno € 495.000.

⁶ Za 2017. godinu realizovani iznos od € 817.206 je finansiran sa programa 826 - Turistička ponuda u iznosu od € 765.134, dok je preostali iznos od € 52.072 finansiran iz ušteda sa drugih programa i pozicija.

je usvojen 29. jula 2016. godine, što je bio osnov za realizaciju planiranih aktivnosti na projektu Savin kuk.

Naime, lokalitet Savin Kuk obuhvata zonu postojećeg skijališta Savin Kuk sa neposrednom okolinom i planiran je kao destinacija visoke kategorije i kvalitetne ponude, namijenjena prvenstveno posjetiocima koji se bave sportom. Planirana je rekonstrukcija kompletne postojeće skijaške infrastrukture, što podrazumijeva i izgradnju novih ski terena i staza, i postavljanje novih ski liftova. Ukupan planirani kapacitet skijališta, prema postojećem Planu, je oko 3.800 skijaša dnevno.

U skladu sa PPPN za Durmitorsko područje, a u cilju implementacije istog, pripremljen je i Investicioni elaborat za lokalitet Savin kuk na Žablaku. Stoga je Vlada Crne Gore 2016. godine otpočela niz aktivnosti u cilju stvaranja infrastrukturnih pretpostavki, odnosno modernizacije i povećanja postojećih skijaških kapaciteta na Savinom kuku, kako bi se formirala skijaška destinacija sa kvalitetnom ponudom koja bi se mogla proširiti na cijelu godinu. Obezbjedenjem osnovne infrastrukture, koja se realizuje kroz Kapitalni budžet Crne Gore, stvaraju se preduslovi za dalji razvoj ski centra kroz izgradnju novih ski staza, ski liftova, putne infrastrukture, bazne stanice, sistema za vještačko osnježavanje staza i nabavku nedostajuće mehanizacije.

Projekat razvoja Ski centra Savin kuk je zamišljen kao višegodišnji projekat koji se finansira kroz Kapitalni budžet Crne Gore i kojim se obezbjeđuje nadogradnja skijališta, a sve u cilju turističke valorizacije prostora i unapređenja jednog od značajnijih planinskih centara u regionu.

U proceduri je izrada **Izmjena i dopuna PPPN za Durmitorsko područje**, kojim je predviđeno redukovanje prvobitno planiranog kapaciteta skijališta.

Dosadašnje aktivnosti od početka projekta:

- **1,5 km ski staza** - Završena je izrada Glavnog projekta za izgradnju po principu „projektuj i izgradi“. Vrijednost ugovora iznosi € 142.681,00.
- **21 km ski staza** - Završena je izrada projektne dokumentacije za izgradnju ski staza predviđenih PPPN za Durmitorsko područje, vrijednost ugovora iznosi € 82.586,00.
- **Izgradnja novog pristupnog puta u dužini od 1,5 km na lokalitetu Savin kuk** - završena je izgradnja, ugovorena vrijednost iznosi € 319.989,93.
- **Izrada Glavnog projekta za rekonstrukciju pristupne saobraćajnice u dužini od cca 5 km** - završena je izrada projekta vrijednost € 22.491,00. U 2019. godini potpisan je ugovor za izvođenje radova na rekonstrukciji puta Motički Gaj - Savin kuk u vrijednosti od € 1.799.297.
- **Nabavka žičare sa izgradnjom dijela staza** - Potpisan je ugovor sa izvođačem u cilju izrade Idejnog rješenja, Glavnog projekta i izgradnje žičare šestosjed sa novim stazama na skijalištu Savin kuk na Žablaku vrijednosti € 8.788.888,00. U toku je revizija Glavnog projekta.
- **Vodosnabdijevanje ski centra** - Završeno je izvođenje radova **I faze** na rekonstrukciji gradske vodovodne mreže, na izgradnji akumulacionog jezera na lokalitetu Savin kuk i dovođenju vode sa Modrog jezera do akumulacionog jezera. Realizacija se finansira kroz Donatorski ugovor i Aneks Ugovora između Ministarstva održivog razvoja i turizma i Centra za međunarodnu saradnju i razvoj Slovenije (CMSR) u iznosu od € 3,2 miliona, a kojim je definisano učešće države u finansiranju u iznosu od € 2,3 miliona, a učešće donatora iznosi € 0,9 milona.

Aktivnosti realizovane u izvještajnom periodu:

- **Elektroenergetska infrastruktura** – U toku su aktivnosti na izradi projektne dokumentacije (obaveza CEDIS-a - 10kV kabl, a Uprave javnih radova TS Pumpno postrojenje).
- U izvještajnom periodu izvršena je isporuka i montaža opreme polaznih kapija za kontrolu skijaša na postojećim liftovima – **Ski Data sistema** na lokaciji Savin Kuk. Ugrađena oprema je sastavni dio i novoprojektovane žičare.

Međutim, sve dalje aktivnosti koje se odnose na ugovore koje Uprava javnih radova sprovodi za projekte izgradnje Ski centra Savin kuk na Žabljaku su **privremeno obustavljene**, do izrade Izmjena i dopuna PPPN za Durmitorsko područje, a u skladu sa smjernicama UNESCO-a.

Predlog mjera za realizaciju:

- Redefinisanje prioriteta za nastavak infrastrukturnih radova na izgradnji skijališta u Crnoj Gori

Obrazloženje:

U sklopu Ski centra Savin kuk, usljed izrade Izmjena i dopuna PPPN za Durmitorski region, a u skladu sa UNESCO preporukama, treba razmotriti opciju da se postojeće dvosjedne žičare Savin kuk I i Savin kuk II razmontiraju i trasom postojećih žičara postavi nova šestosjedna žičara (koja je kupljena, ali je njeno instaliranje na predviđenoj trasi odloženo do dosatvaljanja mišljenja UNESCO-a).

Potrebno je preduzeti aktivnosti da se **projekti kandidovani za Kapitalni budžet za 2021. godinu** za ski centar Savin kuk realizuju u ovoj godini, kako bi se usljed novonastalih okolnosti u turizmu upotpunila zimska turistička ponuda na ovom skijalištu. U tom pravcu neophodno je pokrenuti realizaciju aktivnosti na izgradnji sledećih kandidovanih projekata:

1. Ski lift - Savin kuk
2. Ski poligon – Savin kuk

U cilju obogaćivanja turističkog proizvoda za narednu ljetnju i zimsku sezonu i zadržavanja domaćih, a privlačenja regionalnih turista, Skijališta Crne Gore su Ministarstvu održivog razvoja i turizma dostavila **predlog projekata za unapređenja turističke ponude za 2021. godinu**, i to za Ski centar Savin kuk sljedeće projekte koje bi trebalo započeti tokom ove godine:

1. Rasklopivi bob na šinama
2. Osvjetljenje skijaške staze
3. Dječija igraonica
4. Izgradnja downhill staze za *mountain-bike* u dužini od 6-8 km i kupovina 15-20 bicikala za downhill vožnju
5. Izgradnja staze za *mountain cart* u dužini od 3-5 km i kupovina 15 trotočkaša
6. Teretana na otvorenom
7. Vidikovac sa dvogledima i durbinima

Kako je zbog nedostatka prirodnog snijega, zimska turistička sezona 2019/2020 na sjeveru bila najlošija u dužem prethodnom vremenskom periodu, treba u okviru postojećih vodnih kapaciteta obezbijediti **osnježavanje jednog dijela staza na skijalištu**. Dakle, u skladu sa kapacitetima koji dozvoljavaju snabdijevanje vodom postaviti topove za proizvodnju vještačkog snijega.

Radi dodatnog obogaćivanja ponude u planinskom ski centru Žabljak, razmotriti mogućnost **izgradnje novog montažnog klizališta u ovoj godini**.

- Izvršiti ažuriranje, odnosno izradu novog Elaborata za ski centar Savin kuk koji se realizuje preko Uprave javnih radova

Obrazloženje:

S obzirom da dinamika realizacije aktivnosti i finansijski podaci ne korespondiraju sa podacima datim u Elaboratu iz 2016. godine, a koji predstavlja osnov za inicijalno kandidovanje projekta u sklopu programa „Unapređenje turističke ponude“, potrebno je izvršiti analizu postojećeg elaborata, posebno u dijelu aktivnosti koje nijesu započete.

Tabelarni prikaz ulaganja/realizacija

Projekat: Ski centar Savin kuk Predgled planiranih/ realizovanih investicija, po godinama							Planirano za 2020	Realizovano jan-jun 2020
Po godinama	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
planirano	795.000	-	150.000	433.500	2.659.260	5.730.077	1.080.000	299.713
realizovano	755.214	-	5.300	210.671	2.704.142 ⁷	5.728.837		

Od početka realizacije projekta Savin kuk utrošeno je € 9.703.878, od čega je u 2019. godini zabilježena najveća investiciona aktivnost - € 5.728.837, dok je u prvih šest mjeseci u 2020. godini investirano € 299.713.

Ski centar Štedim, Rožaje

Osnovni cilj izrade Lokalne studije lokacije „Hajla i Štedim“ je bio da se stvore prostorno planske pretpostavke za osmišljeni ekonomski razvoj izrazitih prirodnih potencijala, prostornog obuhvata Rusolije, Štedima, Ahmice, Bandžov i Hajle, kao i koridora koji funkcionalno veže ovaj prostor sa centrom Opštine.

Planom je obuhvaćeno područje površine 4.326,49 ha, a prostor u granicama zahvata Lokalne studije lokacije „Hajla i Štedim“, prepoznat je kao planinsko, ljetnje, zimsko, sportsko - rekreaciono područje na nadmorskoj visini od preko 1.500 m. Predmetna lokacija predstavlja najkvalitetniji planinski turistički lokalitet u Opštini Rožaje.

Izgradnja skijaškog centra na Hajli i Štedimu u smislu iskorišćavanja prirodnog potencijala područja dopriniće razvoju turizma i dodatno uticati na povećanu tražnju za poljoprivrednim i šumskim proizvodima, različitim servisnim uslugama, za nekretninama i dr., čime će se podići atraktivnost i konkurentnost područja i rožajskog kraja u cjelini.

Kroz Kapitalni budžet se razvija jedno od skijališta u zahvatu LSL „Hajla i Štedim“ i to na prostoru Štedima. Štedim obuhvata visoravan Štedim sa novoplaniranim turističkim i sportsko-rekreativnim sadržajima - stazama i žičarama koje se penju ka vrhovima Ahmice i Crnom vrhu, a dopunu turističkim sadržajima čine revitalizovana katunska naselja i pejzažne vrijednosti koje se smiju razvijati samo na postojećim karakteristikama, sa budućom izgradnjom koja mora biti primjerena prirodnom prostoru, objektima male spratnosti, uklopljenim u okolinu, uz prožimanje prirodnog i kulturnog predjela. Podijeljen je na dvije lokacije: Štedim I sa turističko-ugostiteljskim i sportsko-

⁷ Za 2018. godinu realizovani iznos od € 2.704.142,00 je finansiran sa programa 826 - Turistička ponuda u iznosu od € 2.497.009,00, dok je preostali iznos od € 207.133,00 finansiran iz ušteda sa drugih programa i pozicija.

rekreativnim sadržajim i revitalizovanim katunima i Štedim II koja obuhvata polaznu stanicu žičare prema Ahmici.

Prostor ski staza se realizaciju na osnovu urbanističko arhitektonskog rješenja, koja su definisana u okviru projektne dokumentacije. U okviru tehničke dokumentacije se na prostoru skijališta određuje tačan položaj ski-liftova, staza, objekata za dodatne zimske aktivnosti i pratećih infrastrukturnih objekata kao i položaj objekata za potrebe vještačkog osnježavanja. Izgradnja ski terena podrazumijeva sistem ski-liftova i staza, izgradnju objekata za uslužne djelatnosti, kao i objekte za dodatne zimske aktivnosti kao što su klizanje na otvorenom, „snow tubing“ i nordijsko skijanje.

Dosadašnje aktivnosti od početka projekta:

- **Putna infrastruktura** - U 2016. godini, završeni su radovi na izgradnji puta Rožaje - Štedim - I faza 0,8 km. Vrijednost radova je iznosila € 227,697.84.
- U toku su završni radovi II faze - 2,2 km, čija je vrijednost ugovora € 405,622.10. Takođe, u završnoj fazi su radovi III faze - 1,6 km, čija je vrijednost ugovora € 585,629.58, kao i radovi IV faze - 1,4 km čija je vrijednost ugovora € 870,491.22. Ugovoreno je izvođenje radova V faze - 1,2 km, koji su takođe u završnoj fazi. Sa radovima će se otpočeti krajem juna tekuće godine. Ugovorena vrijednost iznosi € 1.090.905.
- U 2019. godini potpisan je ugovor za izvođenje završnih asfalterskih radova u vrijednosti od € 305.426,39.
- **Žičara** - Za potrebe izgradnje Ski centra Štedim, neophodno je bilo uraditi plansku dokumentaciju, čiju realizaciju je preuzela Opština Rožaje. Zaključkom Vlade Crne Gore, sredstva u iznosu od € 300.000,00 uplaćena su na račun Opštine Rožaje 30. decembra 2016. godine.
- **Planska dokumentacija** je završena krajem 2018. godine i istu je nakon dobijanja saglasnosti od MRT-a, usvojila Skupština Opštine Rožaje. Na bazi te planske dokumentacije, Uprava javnih radova je raspisala javnu nabavku za izgradnju žičare šestosjed po principu „projektuj i izgradi“.
- Potpisan je ugovor sa Izvođačem iz Sarajeva dok će oprema **žičare** biti proizvod firme „Bartholet“ iz Švajcarske, vrijednost ugovora iznosi € 8.999.375.

Aktivnosti realizovane u izvještajnom periodu:

- **Putna infrastruktura** - Zbog loših vremenskih uslova završni radovi na realizaciji svih faza puta su obustavljeni. U tekućoj godini planira se završetak svih ugovorenih radova na izgradnji puta Rožaje - Štedim.
- **Bazna stanica** - U 2020. godini planirano je raspisivanje tendera za izgradnju bazne stanice po principu „projektuj i izgradi“. Procijenjena vrijednost je € 1.800.000,00. U toku je izrada Idejnog rješenja bazne stanice.
- **Žičara** - U toku je revizija glavnog projekta žičare.
- **Elektro-energetske infrastrukture** - U toku je priprema projektnih zadataka za raspisivanje javnog nadmetanja za izgradnju elektro-energetske infrastrukture po principu „projektuj i izgradi“.

Predlog mjera za realizaciju:

- Redefinisanje prioriteta za nastavak infrastrukturnih radova na izgradnji skijališta u Crnoj Gori

- Izvršiti ažuriranje, odnosno izradu novog Elaborata za ski centar Štedim koji se realizuju preko Uprave javnih radova

Obrazloženje: promijenjena je lokacija za izgradnju ski centra, u odnosu na lokaciju koja je data u Investicionom elaboratu iz 2015. godine pripremljenim u saradnji sa Opštinom Rožaje (izgradnja žičare na lokalitetu Kaluđerski laz), koji je bio osnov za kandidovanje projekta u sklopu programa „Unapređenje turističke ponude“.

Tabelarni prikaz ulaganja/realizacija

Projekat: Ski centar Štedim Predgled planiranih/ realizovanih investicija, po godinama							Planirano za 2020	Realizovano jan-jun 2020
Po godinama	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
planirano	400.000	360.000	580.000	215.000	1.538.342	1.763.000	680.000	311.438
realizovano	17.386 ⁸	337.868 ⁹	549.118	206.940	1.445.035	1.762.506		

Od početka realizacije projekta u izgradnju infrastrukture utrošeno je € 4.635.290,00 od čega u 2019. godini € 1.763.506, a u izvještajnom periodu € 311.438.

Đalovića pećina, opština Bijelo Polje

Đalovića pećina pripada širem prostoru Đalovića klisure, odnosno prostoru definisanom kao „Zaštićeno područje“. Đalovića klisura je zbog svojih specifičnosti i ljepote stavljena pod nacionalnu zaštitu još 1968. godine i svrstana je u kategoriju Spomenika prirode („Sl. list SRCG“ br. 30/68). Granica ovog spomenika prirode je data opisno, a grafički je predstavljena u analognoj formi, u PPO Bijelo Polje iz 1988. godine, a površina zaštićenog područja po PPO iznosi 1.106 ha. Đalovića klisura je i „NATURA 2000 EMERALD PODRUČJE“, a prepoznata je i kao ekološki značajan lokalitet.

Na osnovu Konkursa za izradu idejnog rješenja koji je raspisala opština Bijelo Polje, analizom i obilaskom terena, kao i analizom raspoložive dokumentacije, pripremljeno je sveobuhvatno urbanističko-arhitektonsko rješenje. To predstavlja osnov da se kroz procedure izrade projektne dokumentacije za pojedinačne lokacije i procjenu uticaja na životnu sredinu, stvaraju uslovi za uređenje, izgradnju i valorizaciju ovog prostora.

Prostor u okviru granice zahvata Urbanističko-arhitektonskog rješenja je prostor Đalovića Klisure na potezu od Manastira Podvrh sa Crkvom Sv. Nikole do ulaska u Đalovića pećinu, na površini od cca 114 ha. Zahvat je u odnosu na definisani, proširen, kako bi obuhvatio lokaciju ulaza u Đalovića pećinu koja je Urbanističko-arhitektonskim rješenjem precizno utvrđena.

⁸ U 2014. godini za Ski centar Štedim prikazani iznos od € 17.386,00 je finansiran sa programa 826 - Turistička ponuda i odnosio se na izgradnju putne infrastrukture za ovaj ski centar (rekonstrukcija lokalnog puta Rožaje - Štedim). Planirana sredstva Zakonom o bužetu za ovaj projekat iznosila su € 400.000,00.

⁹ U 2015. godini za ski centar Štedim prikazani iznos od € 342.866,00 je finansiran sa programa 826 - Turistička ponuda i odnosio se na unapređenje turističke ponude u Rožajama i rekonstrukciju lokalnog puta Rožaje – Štedim. Planirana sredstva Zakonom o bužetu za ova dva projekta iznosila su ukupno € 360.000,00.

Planirana osnovna namjena prostora za koji je rađeno urbanističko-arhitektonsko idejno rješenje je definisana PUP-om opštine Bijelo Polje, a to je dio prostora koje ima namjenu „zaštićeno područje“. Unutar zaštićenog područja su: šumske površine, poljoprivredne površine, vodene površine i ostalo prirodno zemljište, a posebno su definisane zone: Zaštitno područje vodoizvorišta (IZ) i Ekološko značajni lokalitet (EZL).

Koncept urbanističko-arhitektonskog rješenja Đalovića pećine i klisure u zahvatu Prostorno-urbanističkog plana opštine Bijelo Polje, zasnovan je na postavljenom cilju valorizacije ukupnog potencijala lokacije, definisane Programskim zadatkom za izradu Konkursa i kontaktnih zona, postavljajući rješavanje problema nepristupačnosti pećine kao prioritetni zadatak.

U zahvatu urbanističko-arhitektonskog rješenja jasno su definisani dijelovi prostora na kojima je moguće graditi objekte ili preduzimati određene intervencije u smislu uređenja terena, i označeni su kao Lokacije: Lokacija 1 – kompleks Manastir Podvrh sa crkvom Sv. Nikole, Lokacija 2 i Lokacija 3 za nove planirane sadržaje i Lokacija 4 – ulaz u Pećinu.

Đalovića pećina je najduži speleološki objekat u Crnoj Gori, a njene prirodne vrijednosti su jedinstvene, ne samo na području Dinarida već i mnogo šire. Pećina nad Vražjim firovima (Đalovića pećina) nalazi se u središnjem dijelu Đalovića klisure. Glavni ulaz u pećinu je na 764 m nadmorske visine.

Valorizacija Đalovića pećine u Bijelom Polju je višegodišnji projekat koji se realizuje kroz Kapitalni budžet Crne Gore i planiran je za period 2015-2020. godina. Realizacijom je obuhvaćena izrada studija, raspisivanje konkursa, izrada i revizija Glavnih projekata i izvođenje radova.

Dosadašnje aktivnosti od početka projekta:

- **Pristupni put Bistrica - Manastir Podvrh** - Izgradnja pristupnog puta Bistrica - Manastir Podvrh, dužine 5,7 km, realizuje se fazno. Put je probijen u ukupnoj dužini i u toku su radovi na izradi gornjeg nosećeg sloja - tampona. Zbog pojave 2 klizišta i obrušavanja kosine na probijenom putu, sproveden je hitni postupak nabavke. Radovi su u završnoj fazi. Ukupna ugovorena vrijednost radova je oko 4.535.000 €.
- **Pješačka staza** - Potpisan je Ugovor sa obrađivačem Idejnog rješenja i Glavnog projekta za turističku stazu kroz Đalovića klisuru od Manastira Podvrh do ulaza u pećinu nad „Vražjim firovima“. Vrijednost ugovora iznosi € 15.946,00, a rok za izradu Idejnog rješenja je 1 mjesec, dok je rok za izradu Glavnog projekta 2 mjeseca od dana usvajanja Idejnog rješenja. Izvršena je dopuna Idejnog rješenja po primjedbama Glavnog gradskog arhitekta. Opština Bijelo Polje treba da riješi imovinsko-pravne odnose. Nakon završetka projekta biće raspisan tender za izvođenje radova. Procijenjena vrijednost iznosi € 250.000.
- **Elektroenergetska infrastruktura**
- **Trafostanica „Nedakuse“ 35/10kV** - Potpisan je ugovor sa izvođačem vrijedan € 30.000,00 za adaptaciju 35kV ćelije. U toku je pribavljanje saglasnosti na projekat i saglasnosti za priključenja na elektroenergetsku mrežu od strane CEDIS-a. U toku je izbor vršioca nadzora nad realizacijom predmetnog projekta, nakon čega će izvođač radova biti uveden u posao. Rok za izvođenje radova je 120 dana od dana uvođenja izvođača u posao.
- **Dalekovod „Nedakuse - Bistrica“ 35kV** - Ugovor za izvođenje radova je potpisan, a ugovorena vrijednost iznosi € 699.201,00. U toku je izmjena projektne dokumentacije. Izvođač radova nije u mogućnosti da obezbjedi ugovorom predviđene stubove, te shodno tome, isti se obratio Upravi javnih radova sa zahtjevom za izmjenu projektne dokumentacije. Takođe, izvršeno je krčenje šume i niskog rastinja na cjelokupnoj trasi radi potreba izgradnje 35kV Dalekovoda.

- **Trafostanica „Bistrica“ 35/10Kv** - Ugovor za izvođenje radova na izgradnji trafostanice je potpisan, a ugovorena vrijednost iznosi € 1.197.214,00. U toku je izvođenje radova na uređenju terena i asfaltiranju površina oko predmetne trafostanice. Stepenn gotovosti posla na realizaciji izgradnje trafostanice je preko 95%. Radovi će biti završeni nakon sprovedenog pregovaračkog postupka za radove na uređenju terena.
- **Trafostanica za potrebe napajanja Vizitiring centra TS „Vizitiring Centar“ 10/0,4kV** - U toku je proces dobijanja urbanističko-tehničkih uslova za izradu Glavnog projekta. Izgradnja predmetne trafostanice će se realizovati po sistemu „projektuj i izgradi“.
- **10kV kablovska infrastruktura od TS „Bistrica“ 35/10kV do buduće TS „Manastir Podvrh“ 10/0,4kV** - Potpisan je ugovor za izvođenje radova, a vrijednost ugovora iznosi € 343.031,00. Izvođenje radova na polaganju 10kV kablovske infrastrukture od TS „Bistrica“ 35/10kV do buduće TS „Manastir Podvrh“ 10/0,4kV su skoro pa u potpunosti završeni. Preostali su radovi na postavljanju završnog tampona za potrebe asfaltiranja trase, a isti će se odraditi u skladu sa dinamikom obavljanja poslova na izgradnji putne infrastrukture.
- **Trafostanica „Manastir Podvrh“ 10/0,4kV** - Potpisan je ugovor za izvođenje radova i vrijednost ugovora iznosi € 343.031,00. U prethodnom periodu je urađena procjena uticaja na zaštitu životne sredine, po zahtjevu Agencije za zaštitu životne sredine, a sve u cilju dobijanja građevinske dozvole za izgradnju predmetne trafostanice. Nakon pozitivnog mišljenja komisije, nastaviće se proces za dobijanje građevinske dozvole. Rok za izvođenje radova je 30 dana od dana uvođenja izvođača u posao. Završetak radova na izgradnji trafostanice je uslovljen završetkom 10kV voda i puta.
- **Žičara** - Završen je Idejni projekat za izgradnju žičare (gondole) dužine cca 1.700 m kapaciteta 75 osoba na sat po principu „projektuj i izgradi“. Vrijednost ugovora iznosi € 3.888.888,88. Rok za završetak Idejnog rješenja je 3 mjeseca od dana potpisivanja Ugovora, a rok za završetak Idejnog projekta je 3 mjeseca od prihvatanja Idejnog rješenja. Rok završetka Glavnog projekta je 3 mjeseca od dana dobijanja pozitivnog Izvještaja Komisije za reviziju Idejnog projekta, a rok za izvođenje radova na izgradnji žičare i 3 km ski staza je 9 mjeseci od dana pribavljanja građevinske dozvole. Planirano je da svi radovi budu završeni u 2020. godini.
- **Unutrašnjost pećine** - Valorizacija Đalovića pećine podijeljena je u dvije faze. Prva faza obuhvata izgradnju servisnog objekta na pristupnom platou do ulaza u pećinu i ulaznog tunela u unutrašnjost pećine, a druga faza obuhvata uređenje unutrašnjosti pećine – izradu staza i platoa. Za izvođenje radova I faze potpisan je ugovor o građenju vrijednosti radova € 1.998.945,84. U toku je prijava građenja. Rok za izvođenje radova je 240 dana od dana uvođenja u posao. U toku je i javno nadmetanje za izvođenje radova na uređenju unutrašnjosti same pećine - II faza, procijenjene vrijednosti € 2.600.000. Rok za izvođenje radova je 365 dana od dana uvođenja izvođača u posao. Završetkom I i II faze biće završeni svi radovi na uređenju pećine.
- **Vodosnabdijevanje** - Potpisan je Ugovor sa obrađivačem za izradu Idejnog rješenja i Glavnog projekta vodosnabdijevanja i odvođenja fekalnih voda iz uslužno – servisnih objekata u okviru aktivnosti na valorizaciji Đalovića pećine u opštini Bijelo Polje. Vrijednost ugovora iznosi € 34.848,00, a rok za završetak Idejnog rješenja je 1 mesec od dana potpisivanja Ugovora, dok rok za izradu Glavnog projekta je 5 mjeseci od dana usvajanja Idejnog rješenja. Završeno je Idejno rješenje. Nakon završetka izgradnje žičare moći će se raditi ispitni bunari na lokaciji izlazne stanice.
- **Infrastrukturni objekti za potrebe pećine u Manastiru Podvrh i MZ Bistrici** - Izgradnja objekta ugovorena je po principu „projektuj i izgradi“, a vrijednost ugovora je € 893.000. Započeta je izrada Glavnog projekta.

Aktivnosti realizovane u izvještajnom periodu:

- U toku je izgradnja **putne infrastrukture, dalekovoda i trafo-stanica**.
- Izvršena je prijava radova za **pristupni plato i servisni objekat na ulazu u pećinu**.
- U toku je tender za izbor najpovoljnijeg izvođača radova za **uređenje unutrašnjosti pećine**.
- Ugovorena je izgradnja i opremanje **Vizitoring centra** sa uređenjem terena po principu „projektuj i izgradi“.

Predlog mjera za realizaciju:

- Imajući u vidu dosadašnje aktivnosti preduzete od strane države kako bi se valorizovao speleološki objekat Đalovića pećina, potrebno je uraditi **analizu optimalnog modela upravljanja** kako bi se pratile i realizovale dalje projektne aktivnosti i upravljalo izgrađenom infrastrukturom, odnosno budućim speleološkim kompleksom.

Tabelarni prikaz ulaganja/realizacija

Projekat: Đalovića pećina Predgled planiranih/ realizovanih investicija, po godinama							Planirano za 2020	Realizovano jan-jun 2020
Po godinama	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
planirano	129.300	282.900	140.000	854.000	1.289.961	4.265.000	1.550.000	2.083.068
realizovano	24.990	26.590	92.294	851.076	1.626.342 ¹⁰	4.264.370		

Procijenjena ukupna vrijednost valorizacije projekta Đalovića pećine iznosi cca € 20 miliona.

U 2019. godini je zabilježena najveća investicija aktivnost u vrijednosti od € 4.264.370, dok je u izvještajnom periodu na ovom projektu investirano € 2.083.068. Od početka realizacije projekta utrošeno je € 8.968.731.

¹⁰ U 2018. godini za Đalovića pećinu prikazani iznos od € 1.626.342,00 je finansiran sa programa 826 - Turistička ponuda u iznosu od € 1.237.383,00, dok je preostali iznos od € 388.959,00 finansiran iz ušteda sa drugih programa i pozicija.